

De ziel van de reiziger

Peter Penders

Voor Marijke die elk woord gewogen heeft

© 2022 P. Penders / Uitgeverij U2pi

Titel: De ziel van de reiziger

Auteur: Peter Penders

Omslagfoto: de auteur in het dal van de Eufraat (Turkije 1990).

Foto: René Hilhorst

Overige foto's: René Hilhorst en Peter Penders

De landkaarten zijn ontworpen met behulp van Google Maps

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeverij2pi.nl

Druk: JouvBoekdrukkerij.nl

ISBN: 978 94 9329 934 4

NUR: 508

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

INHOUD

	Pag.
1. Inleiding	9
2. De ziel van de reiziger	14
3. Anna Blaman in de Vogezen	24
4. Jezuïeten in het meidengebergte	31
5. De Sierra Maestra, Fidel Castro's schuilplaats	37
6. De nevels van Kaçkar	42
7. De verbleekte sporen van Gerald Brenan	51
8. Lage bergen en hooggistende bieren	59
9. De wonderbronnen van de Alpujarras	65
10. De zwarte weg en andere ongemakken	72
11. Ecuador oktober/november 1990	85
12. Een lotusbloem bloeit op uit iedere voetstap	93
13. Een vierkantje azuurblauwe hemel	99
14. Frederik Hendrik en de Papen	102
15. Ganzenborden in Sherwood Forest	107
16. Het mirakel van Guadeloupe	114
17. Hier op aarde de hemel voor mij	118
18. De ronde van Shikoku	123
19. Nachtbus naar Bombay	131
20. Op weg naar het einde van de wereld	135
21. Smålandse sagen	141
22. Don Camillo in Toscane	146
23. Vaya con Dios	151
24. Walkman: Barok op het Vierstromenpad	159
25. Paso dobles op oudjaarsavond	163
26. Zijwegen van de Zijderoute	171

27. Een fata morgana en andere bespiegelingen in de woestijn	183
28. Lopen langs leylijnen	188
29. De trommelaars van Hellin	192
30. Las Hurdes: Land zonder brood	200

*De aarde openbaart zich alleen
aan degene die te voet gaat*

Bruce Chatwin

INLEIDING

De Britse ontdekkingsreiziger Wilfred Thesiger vertelt in zijn boek 'Arabian Sands' over een van zijn barre tochten in de woestijn. Enkele dagen moesten hij en zijn bedoeïen-begeleiders het stellen zonder eten en met slechts enkele druppels water totdat ze erin slaagden een haas te vangen. De hele dag spraken zij over de beste manier om 's avonds het beestje te bereiden. Terwijl ze bij het kampvuur in verrukking naar de borrelende soep van hazenvlees staarden, verschenen er van achter de zandduinen enkele onbekende stamgenoten. De wetten van de woestijn gebieden dat al het voedsel wordt gedeeld. De vreemdelingen waren door God gezonden en aten daarom ook van het vlees en de soep.

Tijdens een van mijn tochten ontmoetten we ergens diep in Turkije een eerbiedwaardige grijsaard. Hij maakte ons duidelijk dat ook wij door God waren gezonden. Niet de persoon was welkom, maar volgens de wil van God de ziel van de reiziger, dus iedereen. Dit vertel ik in het verhaal 'De ziel van de reiziger' en het is ook de titel van dit boek.

Het verhaal van Thesiger raakt aan een paradox waarmee ik niet goed raad weet. Reizen is een nare bezigheid. Het is vermoeiend, je wordt er vuil van, je wordt bestolen, afgezet en voor de gek gehouden en je kunt er ziek van worden, zelfs aan sterven. Ik kan er van meepraten want ik heb het allemaal meegemaakt, behalve het laatste, maar ik was er wel dichtbij. De paradox ligt besloten in het feit dat er bij iedere reis twee

reizen worden gemaakt. De ene reis opent voor de reiziger nieuwe verten, andere culturen, bijzondere mensen. Tegelijkertijd ontdekt de reiziger zichzelf, zijn uithoudingsvermogen, het omgaan met tegenslagen, met pijn en vreugde, openstaan voor nieuwe indrukken en ervaringen.

Wat is eigenlijk het verschil tussen een reiziger en een toerist? Daarvoor bestaan meerdere definities. Een duidelijke is: Een toerist weet bij aankomst precies waar hij de komende nacht slaapt, een reiziger denkt daarover nog niet eens na. Ik zit tussen deze twee groepen, op langere termijn moest ik weten waar ik zou eindigen, namelijk thuis.

Wat beweegt iemand om alle gemakken van thuis achter te laten en naar een gebied te gaan waar veel narigheid is te verwachten? Misschien geeft Thesiger het antwoord hierop, als hij het heeft over zijn tochten door de woestijnen van Arabië. Hij zegt 'Ik leerde het goede gevoel kennen dat het gevolg is van ontberingen.'

Ook ik leerde simpele dingen waarderen, zoals de smaak van bronwater, de warmte van een kampvuur, de koelte voor zonsopgang. Ik hield van de stilte van de woestijn, waar je de ene zandkorrel over de andere hoort schuiven. Hieruit spreekt het verlangen naar de puurheid van het leven, ontdaan van alle luxe die ons dagelijks omgeeft. Ik waag het niet om me met Thesiger te vergelijken, maar ik kan beamen dat er geen betere maaltijd is dan het prutpotje gierst dat ik 's avonds na een zware tocht op een benzinebrander heb bereid. Daar kan geen Michelinster tegen op.

De grote ontdekkingsreizigers leefden in de 19^e eeuw. In het begin van dat tijdperk was de wereld nog bedekt met grote witte vlakken en op het eind waren die ingevuld. Toch waren er in de afgelopen eeuw ook nog ontdekkingsreizen naar Afrika, het Amazonegebied en naar Centraal Azië. Dat heb ik in mijn jeugd nog meegekregen. Zo las ik de boeken van Sven Hedin, een Zweedse ontdekkingsreiziger die de binnenlanden van Azië eind 19^e - begin 20^e eeuw verkende en in kaart bracht. Hij overleed in 1952, wat ik me nog kan herinneren. Dan was er dr. Paul Julien, die jarenlang op de radio vertelde over zijn reizen in hartje Afrika onder de titel 'Kampvuren langs de Evenaar'. Hij overleed in 2001, honderd jaar oud. Ademloos luisterde ik naar zijn verhalen. Is het tijdperk van de ontdekkingsreiziger nu helemaal voorbij? Dat denk ik niet. Zijn de wandelaars op hun lange tochten niet ook een soort ontdekkingsreizigers? In het bijzonder degene die een stafkaart erbij pakken en op eigen houtje minder bekende gebieden bezoeken? Tijdens mijn vele wandeltochten in diverse landen ontdekte ik dat er in de regel nauwelijks of geen paden op de kaarten zijn weergegeven. Nog niet zo heel lang geleden waren de paden tussen dorpen de enige verbinding die door voetgangers met hun dieren werden gebruikt. Door de toegenomen welvaart kwam daar een weg voor in de plaats die door auto's en brommers worden gebruikt. De paden werden niet meer gebruikt en groeiden gedeeltelijk dicht en waren daardoor onzichtbaar voor Google Maps. Door de moeite te nemen die paden te betreden, ontdekte ik prachtige ongerepte natuurgebieden. Net als de ontdekkingsreizigers van weleer.

In 1961 verhuisde ik naar Frankfurt en in het begin was het moeilijk om mijn weg te vinden in de grote stad. Een collega vroeg of ik samen met anderen zin had om te *wandern* in het Odenwald, een gebergte ten zuiden van Frankfurt. De tocht begon op Hemelvaartsdag en eindigde op de zondag daarop. Die vier dagen in dat prachtige gebied hebben mijn leven veranderd. Sindsdien ben ik niet meer gestopt met wandelen tot op de dag van vandaag. Eerst in Duitsland, dan in Nederland, vervolgens België, Frankrijk en vooral Spanje. Maar ook in alle delen van de wereld. Hierover wil ik in dit boek vertellen.

Ten slotte nog een opmerking. Dit is een selectie van de reizen die ik in de loop der jaren heb gemaakt. Niet alle zijn gedocumenteerd. Met schrijven ben ik pas veel later begonnen en sommige gepubliceerde verhalen zijn verloren geraakt. Daardoor geen verhaal over Duitsland waar ik vele tochten heb gemaakt. Ook niet over Ierland, Griekenland, Finland, Oostenrijk, Roemenië, Schotland, Rusland, Portugal, Maleisië, Indonesië, Sri Lanka, Egypte, de Verenigde Staten, Chili, Zuid Afrika, Trinidad, Tobago en Iran. Al deze landen heb ik ooit bezocht. Nu ik aan het opsommen ben wil ik ook alle wandelmaatjes noemen die mij vergezelden op de wandeltochten uit dit boek. Zij genoten met mij van het landschap, leden met mij de ontberingen en waren een grote hulp om de tocht tot een goed einde te brengen. Dat zijn Corrie, Jelle, René, Wouter, Riki, Maaïke, Els, Willemijn, Leonie, Clementine, Agnes en Marja.

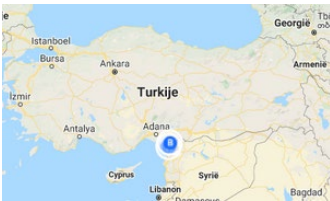
Tot slot de vraag wat de meeste indruk heeft gemaakt van alles wat ik op die vele reizen heb gezien. Dat is te veel om op te noemen, indrukwekkend waren ongetwijfeld de Taj Mahal, de

Grand Canyon, de watervallen van Iguazu (op de grens van Argentinië en Brazilië), de paleizen van Sint Petersburg en Kyoto en de tempels van Nara (Japan) en nog veel meer. Toch zijn het de persoonlijke ontmoetingen die me het meest zijn bijgebleven. Zoals het groepje pelgrims aan de voet van de Himalaya dat religieuze liederen zong en die mij uitnodigden tussen hen plaats te nemen. Zoals de Japanse jonge vrouw die naast mij zat in de Greyhoundbus naar San Francisco. Ze vertelde mij dat ze daar zou trouwen. Hoog in de Rocky Mountains kreeg ze het koud. Gelukkig had ik een dikke leren jas aan en daar kropen we onder. Toen deelde ze met mij haar twijfels of het wel de juiste stap was. Zoals Lynette uit Australië met wie ik enkele weken door India reisde, haar gezelschap was als vanzelfsprekend. In Trinidad trokken muzikanten uit alle wijken van de hoofdstad midden in de nacht trommelend op steelbands richting centrum om carnaval te vieren. In Syrië bezocht ik een stad met een christelijke bevolking die nog Aramees sprak, de taal van Jezus, mooie zelfbewuste mensen. In een vergeten dorp in Sauerland zong een vrouwenkoor een Marialied in de avondschemering. Zo ontroerend dat het hele dorp de adem inhield en zelfs de engelen luisterden. Dagenlang reed ik in een bus door de eindeloze pampa's van Argentinië als een schip op de oceaan.

Deze tocht maakte ik in 1993. Door de oorlog in Syrië is dit nu onmogelijk. Maar uit dit verhaal zal blijken dat er toen ook al spanningen waren, vooral met de Koerden. Het bijzondere aan deze tocht is dat ik die met een vriend heb gemaakt, een Nederlander, die ik in een ander deel van Turkije heb ontmoet. Ook hij maakte trektochten te voet. Hij woonde in Ankara en was getrouwd met een Turkse vrouw. Zij was dolgelukkig toen hij vertelde dat hij voortaan met mij op stap zou gaan. Ze vond het maar een gevaarlijke bezigheid omdat Turken het begrip 'lange afstand wandelen' niet kennen. Deze vriend die in het verhaal Arno heet, ik mocht zijn werkelijke naam niet vermelden, sprak vloeiend Turks en wist heel veel van de geschiedenis van Turkije af. Hij had tenslotte geschiedenis gestudeerd. De ontmoetingen waren daardoor zeer intens en daarom was dit één van de meest bijzondere reizen die ik heb ondernomen.

DE ZIEL VAN DE REIZIGER

Arsus ligt in de provincie Hatay, in het meest zuidelijke deel van Turkije, in het grensgebied met Syrië. Dit gebied heeft altijd op de route gelegen van doortrekkende volkeren. Hittieten, Grieken, Romeinen, Armeniërs, Arabieren en Fransen brachten hun godsdiensten en gebruiken mee. De Christenen uit het zuiden stichtten er hun eerste kerk, in Antiochië, nu Antakya. Zevenhonderd jaar later vestigde de Islam er zich. Rond 1100 kwamen de Christenen terug als kruisvaarders, om Jeruzalem te veroveren. De Islam liet zich echter niet meer verdrijven.

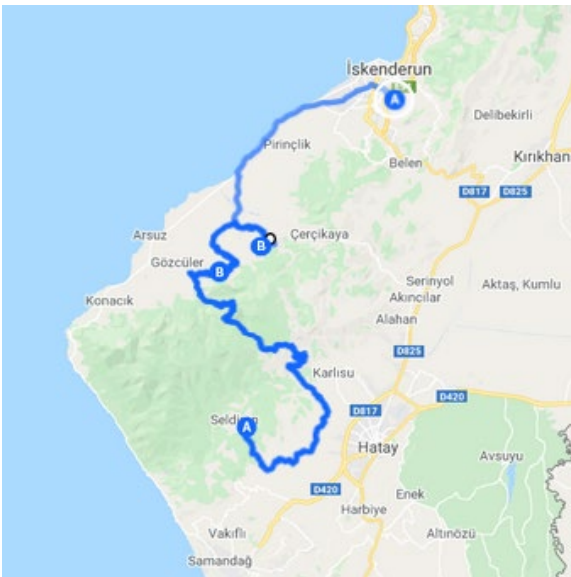

Het doel van de tocht was een bezoek aan vroegchristelijke overblijfselen: kloosters, kerken en kastelen van de kruisridders, met als hoogtepunt een tocht door de tunnel van Titus.

Vanaf de kust gezien is de tunnelingang niet meer dan een grijze vlek in de groene berghelling. De weg erheen is gemarkeerd

met Romeinse gevelstenen. Ten tijde van de Romeinse keizers Vespasianus en Titus verzandde de haven van Selenca, de aanvoerhaven van Antiochië. Deze stad was de derde in grootte van het Romeinse rijk, na Rome en Alexandrië. Er werd een 1300 meter lange tunnel gegraven in de berghelling, die in de haven uitmondt. Het water uit de bergen zou het zand uit de haven weg moeten spoelen, de zee in. Het werkte indertijd niet en nu is de monding van de tunnel een zandstrand.

We lopen de tunnel in, het hoge gewelf boven ons. Een stroompje water sijpelt door de tunnel. In het gewelf laten enkele gaten het daglicht door, genoeg om zonder gevaar over de stenen te klauteren. Het is er heerlijk koel, maar als ik denk aan de ontelbare slaven die in dit diepe gat onder toezicht van Romeinse opzichters moesten werken, dan verdwijnt het goede gevoel. Een licht in de verte kondigt het einde van de tunnel aan. Daar

ligt in de volle zon het dorpje Kapisuyu.

Enkele vrouwen drenken er de koeien bij een bron. Boven de kraan is een steen ingemetseld met een Armeense tekst. Naast enkele Armeense huizen